

Türkiye’de Siyasi Partilerin Yapay Zekâya Yaklaşımı: Programlar ve Seçim Beyannameleri Üzerinden Nitel Bir Analiz

Umut Turgut Yıldırım¹

Özet

Bu çalışma, Türkiye’de siyasi partilerin yapay zekâya ilişkin yaklaşımlarını parti metinlerinde öne çıkan ortak temalar üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Partileri karşılaştırmadan siyasal metinlerde yapay zekânın nasıl tanımlandığı, hangi işlev ve rollerle ilişkilendirildiği, hangi alanlarda ve ne tür kullanım biçimleriyle kurgulandığı ve YZ’ye ilişkin nasıl bir gelecek perspektifi ve risk farkındalığı geliştirildiği analiz edilmektedir. Verilerini amaçlı örneklem yaklaşımıyla seçilen partilerin programları ve 2023 yılı seçim beyannamelerinden toplayan çalışma, nitel içerik analizine dayalı tematik analiz tekniğiyle analiz sürecini yürütmüştür. Kodlama süreci MAXQDA 2020 yazılımı kullanılarak gerçekleştirilmiş ve analiz dört ana tema etrafında yapılandırılmıştır: Yapay zekânın tanımlanma biçimleri, kullanımına ilişkin yaklaşımlar, gelecek perspektifleri ve risk farkındalığı ve çekinceler. Bulgular yapay zekânın parti metinlerinde teknolojik ekosistemin bileşeni, öncü ve stratejik bir teknoloji olarak kavramsallaştırıldığını; çoğunlukla karar destek, öngörü ve denetim işlevleriyle kamu yönetimi, ekonomik yaşam ve veri analizi bağlamında ele alındığını; geleceğine ilişkin kurumsallaşma ve ulusal yol haritası oluşturulmasının önemsendiğini; buna karşın mahremiyet, etik, emek ve demokrasi eksenlerinde yönetilmesi gereken riskler üreten bir dönüşüm alanı olarak değerlendirildiğini ortaya koymaktadır.

1 Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, umutturgut.yildirim@inonu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2676-7157

1. Giriş

Dijitalleşme ve teknolojik dönüşümün hız kazandığı son yıllarda siyasi kurumlar hem kurumsal hem de faaliyetleri bakımından değişim ve dönüşüm sürecindedir. Bu sürecin olumlu/olumsuz etkileri literatürde tartışılmaktadır (Acemoğlu & Johnson, 2023; Vaccari, 2013). Fakat literatürün derinleşmesi (Coleman & Freelon, 2015), Barber’in (2001) altını çizdiği dijital siyasetin belirsizliği sorunsalını daha da karmaşık hale getirmektedir. Dijitalleşmenin siyasete etkileri görece yeni tartışılırken (Bremmer, 2010; Ünver, 2017) tamamen dijital tabanlı siyasi kurumların/oluşumların ortaya çıkışı, mevcut tartışmalara yeni alanlar açmaktadır. Örneğin Pirate Party, Italia a 5 Stelle, Democracia en Red, Podemos ve Elektronik Demokrasi Platformu (E-parti) gibi yeni elektronik partiler dünyanın çeşitli ülkelerinde kurulmuş, literatür bu siyasi oluşumların analizine de eğilmeye başlamıştır. Bu tipolojideki partiler henüz analiz edilirken (Kama-Işık ve Işık, 2021) Yapay Zekâ (YZ) teknolojileri ile birlikte teknoloji-siyaset ilişkisi daha girift bir hal almıştır. YZ teknolojilerinin geliştirilmesi ve nihayet siyasete dâhil olması dijitalleşme-teknoloji-siyaset ilişkisinde daha önce benzeri görülmemiş yeni pratikleri ve tartışmaları gündeme getirmiştir. Örneğin Danimarka’da YZ tabanlı bir teknolojiye dayanan Sentetik Parti (*Det Syntetiske*) adıyla bir parti kurulmuş ve bir sohbet robotu olan Lider Lars tarafından yönetilmeye başlamıştır (Üren, 2022).

Türkiye özelinde incelendiğinde de siyasi kurumların YZ’ye adapte olma, yanıt verme ve bu alanda politika geliştirme yönünde çeşitli adımlar attığı görülmektedir. Örneğin Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin (TBMM) 2024 yılında YZ teknolojilerine ilişkin hukuki altyapının belirlenmesi ve olası risklere ilişkin tedbir alınması amacıyla Yapay Zekâ Araştırma Komisyonunu kurması bu adımların örneklerinden biri olarak gösterilebilir (TBMM, 2024). TBMM tarafından 2025 yılında düzenlenen *Veriden Karara Ulusal Yapay Zekâ Zirvesi* de TBMM’nin YZ teknolojilerine ve siyasal-toplumsal etkilerine ilişkin farkındalığını göstermektedir (TBMM, 2025). Yasama organının yansira siyasi partiler de son yıllarda YZ teknolojilerini siyasi pratiklerinde kullanmaya başlamıştır. Örneğin, 2024 yılında Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) yetkilileri aday belirleme süreçlerinde YZ’den yararlandığını açıklamıştır (CHP, 2024). Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) yetkilileri de YZ araçlarını seçimlerde kullanacağını açıklamıştır (Anadolu Ajansı, 2019).

YZ teknolojilerinin siyasi hayatla ilişkisinin yoğunlaştığı yakın dönemde akademik literatür de gün geçtikçe derinleşmektedir. Bununla birlikte, çalışmalar YZ ile siyaset ilişkisini demokrasi, teknolojik dönüşüm ve siyasal iletişim gibi konuları önceleyerek irdelemektedir (Demirci, 2025; Gitmez, 2025; Kurnaz,

2022; Sayın & Ceyhan, 2025; Şahnagil, 2023). Diğer taraftan YZ ile siyaset, yönetim ve yönetişim gibi konular ile çeşitli kurumların YZ teknolojilerine ilişkin yaklaşımları da literatürde tartışılmaya başlanmıştır (Efe & Özdemir, 2021; Farrel, 2025; Valladao, 2018). Fakat demokrasilerin olmazsa olmazı görülün partilerin (Akıncı, 2015: 45) YZ'yi nasıl kavramsallaştırdıkları ve yaklaşımlarını nasıl işledikleri incelenmemiştir.

Partilerin YZ'ye ilişkin yaklaşımlarının bilimsel bir metodolojiyle analizinin iki sebeple gerekli olduğu ileri sürülebilir. İlki, partilerin demokratik sistemlerdeki seçmeni bilgilendirme işleviyle ilişkilidir. YZ hakkında partilerin yaklaşımını ve politikalarını anlamlandırmak seçmenin siyasi tercihini şekillendiren bilişsel bilginin kaynağına ilişkin bir değerlendirme sunarak katkı sağlayacaktır. İkincisi de bir politika alanı olarak YZ'nin parti programları üzerindeki etkilerini incelemek suretiyle partilerin dijitalleşme tartışmalarına nasıl eklenildiğine ilişkin bir içgörü sunarak gelecekteki bilimsel çalışmalara zemin hazırlayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple partilerin YZ'ye atfettikleri anlam, kullanım alanları, gelecek perspektifleri ve risk farkındalıklarını ortaya çıkarmak amacıyla partilerin metinlerine odaklanılmış, YZ'ye ilişkin analitik bir çerçeve sunarak literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Bu yönüyle çalışma, parti araştırmaları ile teknoloji yönetişimi literatürünü birbirine bağlayan bir perspektif sunmaktadır.

Çalışmada temel olarak şu soruya odaklanılmıştır: *“Türkiye’de siyasi partilerin YZ’ye ilişkin yaklaşımında öne çıkan temalar nelerdir?”* Amaçlı örneklem yaklaşımıyla seçilen AK Parti, CHP, Demokrat Parti, Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA), Gelecek Partisi, İYİ Parti, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) ve Saadet Partisi’nin parti programlarından ve 2023 yılındaki milletvekili genel seçim beyannamelerden doküman analizi tekniğiyle elde edilen veriler, MAXQDA 2020 programı aracılığıyla tematik analiz tekniğiyle incelenmiştir. Tümevarım yaklaşımından hareketle keşfedici kodlama süreçlerinin yürütüldüğü analiz sonucunda YZ'ye ilişkin yaklaşımların *“YZ’nin Tanımlanma Biçimleri”*, *“Partilerin YZ Teknolojilerinin Kullanımına İlişkin Yaklaşımı”*, *“Partilerin YZ’ye İlişkin Gelecek Perspektifleri”* ve *“Risk Farkındalığı ve Çekinceler”* olmak üzere dört ana tema etrafında şekillendiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak, partilerin YZ'yi teknolojik ekosistemin bir parçası olarak gördüğü, öncü ve stratejik bir teknoloji olarak tanımladığı, kamu yönetimi, veri analizi ve ekonomik yaşamda karar destek, öngörü ve denetim işlevleriyle ele aldığı, YZ'ye ilişkin kurumsallaşma ve altyapı inşasına dayalı bir gelecek perspektifi sunduğu ve mahremiyet, etik ile demokrasi eksenlerinde yönetilmesi gereken riskler üreten bir dönüşüm alanı olarak kavramsallaştırdığı belirlenmiştir.

Girişten sonraki bölümde siyasi parti ve yapay zeka kavramları tanımlanmıştır. Üçüncü bölümde demokrasilerde siyasi partilerin neden YZ’ye ilişkin politika geliştirmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın metodolojisi, dördüncü bölümde detaylandırılmış, sonraki bölüm analiz sonucunda elde edilen bulgulara ayrılmıştır. Son olarak da çalışmanın bulgularının genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

2. Siyasi Partiler ve Yapay Zekâ

Siyasi parti, geleneksel anlamda iktidarı seçmenin oylarını alarak denetim altına almaya çalışan bir organizasyon olarak tanımlansa da (Downs, 1957: 137) tanımı üzerinde henüz bir görüş birliği yoktur. Bir siyasi oluşumun parti olup olmadığı bakış açılarına göre değişmektedir. Fakat genel manasıyla partiler Özbudun’un (1983: 4) ifade ettiği gibi *“halkın desteğini sağlamak suretiyle devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip topluluklar”* biçiminde tanımlanabilir. Kapani (2020: 174) de partileri *“bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacını güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar”* olarak tanımlamıştır. Daha kapsayıcı bir tanımda partiler şu şekilde tanımlanmıştır (Siyasi Partiler Kanunu, 1983):

Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarında belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmalarını ve açık propaganda ile milli iradenin oluşmasını sağlayarak demokratik bir Devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlanmış tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar

Dolayısıyla partilerin yasal sınırlar içinde belirli bir ideolojik program ile iktidarı elde etme/etkileme amacı güden bireylerden oluşan siyasal organizasyonlar olduğu anlaşılabilir (Cansever ve Kiriş, 2021). Tanımlardaki çeşitliliğin siyasi sistemi içindeki görev, sorumluluk ve işlevler bakımından da söz konusu olduğu belirtilebilir. Vatandaş ile hükümet arasında bağ kurma, farklı çıkarları uzlaştırma, farklı toplumsal kesimleri temsil etme, bireylerin siyasal sosyalleşmesini sağlama, siyasal personel devşirme, devlet erklerini kontrol etme ve denetleme ve siyasal katılımı artırma gibi kritik işlevler demokratik rejimlerde genellikle partilerin payına düşmüştür ki (Heywood, 2007) bu işlevler parti ile seçmen arasındaki bağı kurar ve demokrasinin işleyişi için kritiktir. Dolayısıyla partilerin toplumsal yaşamda meydana gelen değişimlere ilgisiz/tepkisiz ya da bu değişimlerden bağımsız kurumlar olduğu düşünülememektedir. Demokratik sistemler partileri halkın desteği/rızasını almaya şartlamış, iletişimsiz rıza üretimi de demokrasinin ilkelerine de ters düşüyorsa seçmenin ilgilenmediği ile ilgilenmek partiler için mecburi bir durum

olarak değerlendirilebilir. Rızanın üretilmesinden yönlendirilmesine işleyen süreçte partiler seçmen eğilimlerini, rutinlerini ya da fikirlerini bilmeye en azından tahmin etmeye odaklanmıştır. Dolayısıyla değişen toplumsal yaşam, değişen ya da değişmeye zorlanan partileri ve politikaları ortaya çıkarabilmektedir (Schumacher vd., 2013).

Son yıllarda toplumsal değişimin gerçekleştiği zeminlerden biri olarak YZ teknolojileri gösterilebilir. Geçerliliği göreceli bir iddia olarak insani zekâya sahip olma iddiasında somutlaşan YZ teknolojileri, bilgisayar ya da bilgisayar temelli sistemlerin insana özgü akıl yürütme, çıkarımda bulunma, genelleme yapma ve deneyimlerden öğrenme gibi ileri düzey bilişsel süreçleri yerine getirebilme yeteneğiyle tanınmaktadır (European Commission, 2025). Algoritma temelli çalışan çeşitli veri kaynaklarından elde edilen bilgiyle yeni anlamlar üretebilen, ilişki kurabilen ve yeni öğrenmeler yapabilen YZ insana özgü davranış pratiklerini referans alan teknolojiler olarak tanımlanmaktadır (Nabiyev, 2021). Doğasına ilişkin tanımların ötesinde YZ'yi bir bilim dalı olarak ele alan yaklaşımlar da mevcuttur. Buna göre makine öğrenmesi, derin öğrenme, çoklu işlem ve akıl yürütme sistemlerine dayalı çalışmaları inceleyen bir bilim dalı olarak değerlendirilmektedir (Çetin & Aktaş, 2021: 4227). Genel anlamında bu bilim dalının *“öğrenme, akıl yürütme, problem çözme, algulama ve dil anlama gibi görevleri yerine getirmek üzere insan zekâsına sahip makineler oluşturmaya odaklanan bilgisayar ve veri bilimi alanlarını”* kapsadığı ifade edilebilir (Michigan Technological University, 2025).

YZ'nin akıl yürütme, problem çözme ve öğrenme gibi insana benzer yetkinlikleri taklit edebilen sistemler geliştirmek amacıyla algoritma ve bilgisayar bilimlerinden yararlanan yeni teknolojiler kapsamına girdiği anlaşılmaktadır. Büyük hacimli verileri analiz edebilen bu sistemler algoritmalar aracılığıyla karmaşık örüntüleri de tespit edilebilmeleriyle gittikçe cazibe merkezi haline gelmektedir ve gün geçtikçe daha fazla insanın deneyimine ulaşmaktadır (European Commission, 2025). Stanford İnsan Merkezli Yapay Zekâ Enstitüsü'nün (The Stanford Institute for Human-Centered AI) 2025 yılı raporunda YZ'nin sosyal yaşamda neden olduğu çok boyutlu dönüşüm çeşitli eğilimler üzerinden ortaya koyulmuştur. Raporda zorlu ölçütlerde hızla yükselen performans, günlük yaşama artan entegrasyon, iş dünyasında rekor düzeyde yatırım ve kullanım, küresel model rekabetinin kızışması, sorumlu YZ uygulamalarındaki gelişmeler, toplumsal algıdaki bölgesel farklılıklar, teknolojinin giderek daha erişilebilir hâle gelmesi, hükümetlerin artan düzenleme ve yatırım hamleleri, eğitim alanında genişleyen fakat eşitsiz ilerleyen kapasite, endüstrinin model geliştirmedeki belirgin üstünlüğü, YZ'nin bilimsel keşiflerde ödüllerle tescillenen etkisi ve buna karşın karmaşık akıl yürütmede devam eden sınırlılıkları vurgulanmaktadır (Maslej vd., 2025).

Dolayısıyla YZ’nin birey yaşamının yalnızca bir yönünün değil topyekün değişiminin iddiasında olduğu ileri sürülebilir.

Artan görünürlüklerine paralel olarak YZ teknolojilerine ayrılan finansal kaynaklar da artmaktadır. OECD.AI’nın (2025a) yayımladığı rapor 2023 yılında Avrupa Birliği (AB) genelinde YZ’ye toplam yatırım miktarının 257 milyar avroya ulaştığını belirtmektedir. Özel sektörün YZ yatırımları ise kamu yatırımlarını belirgin şekilde aşmış durumdadır ve toplam YZ yatırımlarının yaklaşık %73’ü bireysel girişimciler tarafından yapılmaktadır.

Ulus-devletler açısından YZ’ye ilişkin yaklaşımları genellikle yasama organları ya da hükümetler belirlemektedir. Bu anlamda belirlenen stratejinin genellikle siyasi bir tona sahip olduğu ifade edilebilir (OECD.AI, 2025b). Yol haritaları olarak da YZ’ye ilişkin strateji belgeleri yayımlanmaktadır. YZ’nin ne olduğu, nasıl bir gelişim gösterdiği ve etkilerinin ne olduğu ya da olacağı gibi başlıklar bu metinlerde ele alınmaktadır. Örneğin YZ’ye hazırlıkta lider olan (Oxford Insgihts, 2025) Amerika Birleşik Devletleri (ABD) YZ’yi “*dünya genelindeki insanların refahını ve güvenliğini etkileyebilecek nitelikte, gelişmekte olan küresel bir teknoloji devriminin merkezinde*” yer alan bir teknoloji olarak tanımlayarak YZ’nin “*sorumlu bir biçimde geliştirilmesini ve toplum yararına bir güç olarak kullanılmasını sağlamak amacıyla çalışmalar*” yürüttüğünü ve bu teknolojilerin yalnızca Amerikalıların değil tüm insanların güvenli, daha emniyetli ve daha müreffeh bir yaşam sürmelerine katkı sunacağını belirtmektedir (U.S. Department of State, 2025).

Çeşitli belgelerde YZ’ye değinen Birleşmiş Milletler (BM) de YZ’nin “*faydalarını en üst düzeye çıkarırken ilgili riskleri etkin bir şekilde yönetmek için küresel olarak koordine edilmiş bir yapay zekâ yönetişimine ihtiyaç duyulduğunu*” belirtmektedir. Bu amaçla Yapay Zekâ Üzerine Yüksek Düzeyli Danışma Kurulu’nu (*High-Level Advisory Body on AI*) kuran BM, mevcut durumu analiz ederek kapsayıcı ve kapsamlı bir yaklaşımı teşvik eden uluslararası yönetim stratejileri önermektedir (United Nations, 2025). AB de YZ alanındaki rekabette konumunu daha da güçlendirmek amacıyla öncelikle bir YZ Yasası’nı (*AI Act*) kabul etmiştir. Bu yasa YZ’ye ilişkin riskleri ele alan ve bu alandaki ilk kapsamlı hukuki çerçeve olarak ortaya çıkmıştır. Nisan 2025’te de Yapay Zekâ Kıtası Eylem Planı’nı (*AI Continent Action Plan*) kabul eden AB Yapay Zekâ Uygulama Stratejisi (*Apply AI Strategy*) ile stratejik sektörlerde YZ’nin benimsenmesini destekleyerek Avrupa’nın teknolojik egemenliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Eylem Planı ile YZ kapasitesinin geliştirilmesine ilişkin genel stratejik yönelimi belirleyen AB, Avrupa Yapay Zekâ Ofisi’ni (*European AI Office*) Komisyon bünyesinde Haziran 2024’te faaliyete geçirmiştir. Ofis üye devletlerle iş birliği içinde Yapay

Zekâ Yasası'nın uygulanması ve denetlenmesinde kilit bir rol üstlenmektedir (European Commission, 2025).

Uluslararası kuruluşların ve ulus-devletlerin YZ'yi tanımlayan, düzenleyen ve yönlendiren kapsamlı strateji belgeleri üretmesi, bu alandaki farkındalığa ve YZ'nin önemine dikkat çekmektedir. Fakat bu durumun yanı sıra YZ'nin bireysel kullanımı ve kamuoyundaki farkındalığının da son yıllarda arttığı gözlemlenmektedir. 2022'teki ilk duyurusundan bu yana ChatGPT gibi YZ modelleri geniş bir kullanıcı tabanına ulaşmıştır. 2025 yılında haftalık 800 milyon, günlük ise 150 milyon kişinin ChatGPT'yi kullandığı belirtilmiştir (Meriluoto, 2026). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TUIK) (2025) yayımladığı verilerde ülkede hala YZ uygulamalarını kullanmayan nüfus daha fazla olsa da kullanım oranlarının artış eğiliminde olduğu belirtilmektedir. Bu değerlendirmeler sonucunda, partilerin birey-devlet arasında bir aracı kurum ve seçmeni bilgilendiren/devletin politikalarını etkileyen/seçmene aktaran bir aktör olduğu kabul edildiğinde toplumsal değişime neden olan ve birey yaşamında giderek daha fazla yer edinen YZ hakkında da bir yaklaşım geliştirmek durumunda oldukları ileri sürülebilir. Bu nedenle partilerin YZ'yi bir politika alanı olarak belirlemesinin gerekliliğinin demokrasinin partilere yüklediği görevlerle ilişkilendirilebilmesi mümkündür.

3. Demokrasi-Parti İlişkisinde Bir Politika Alanı Olarak Yapay Zekâ

YZ teknolojilerinin gelişmesiyle partiler de dâhil olmak üzere siyasi aktörler kurumsal yapıları ve politika süreçleri bakımından değişmeye ve dönüşmeye başlamıştır. YZ'yi bir siyasi politika alanı olarak görme ve YZ'ye ilişkin stratejiler belirleme sürecindedirler. Örneğin 2021 yılında yayımlanan Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (UYZS-2021-2025) 24 amaç ve 119 tedbir belirlemiş ve Türkiye'nin "*sürdürülebilir YZ ekosistemiyle küresel ölçekte değer üretmek*" amacının altını çizmiştir (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Dijital Dönüşüm Ofisi, 2021: 6-7). 2024 yılında TBMM'de "*yapay zekânın kazanımlarına yönelik atılacak adımların belirlenmesi, bu alanda hukuki altyapının oluşturulması ve yapay zekâ kullanımının barındırdığı risklerin önlenmesine ilişkin tedbirlerin belirlenmesi*" amacıyla bir araştırma komisyonu kurulmuştur (TBMM, 2024). Ayrıca Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı Milli Teknoloji Genel Müdürlüğü de Milli Teknolojik ve Yapay Zekâ Genel Müdürlüğü olarak yeniden yapılandırılırken YZ'ye ilişkin farkındalığın arttığı gözlemlenmektedir (Anadolu Ajansı, 2025). Oxford Insight'ın (2025) hazırladığı Kamu Yönetiminde YZ Hazır Olma Endeksi'nde (*Government AI Readiness Index*) Türkiye 2025 yılında dünya ortalamasının üzerinde bir skor almıştır. Bu durum YZ'nin Türkiye'de giderek daha kurumsal yönetim meselesi olarak ele alındığına işaret etmektedir. Diğer

aktörler gibi partiler de YZ’ye ilişkin politika, strateji ve genel yaklaşımlarını oluşturmaya başlamıştır. Siyasetteki bu dönüşümü anlamının belirli bir yönü YZ’nin nasıl benimsendiği ile vatandaşa nasıl aktarıldığının incelenmesiyle mümkün olabilecektir.

Demokrasilerde devlet/hükümet ile toplum arasındaki ilişkiyi sağlayan partiler, siyasal rejimi etkileyen ve düzeni kuran siyasal kurumlar gibi anlamları da taşır (Durgun, 2016; Kamalak vd., 2015; Roskin vd., 2012; Sartori, 2005; Stokes, 1999; Okutan, 2022; Önder, 2019). Dolayısıyla Cansever ve Kiriş’in (2021: 2) de ifade ettiği gibi “*siyasal hayatın akışını anlamak ve değerlendirmek*” belirli anlamda partilerin incelenmesiyle mümkün olabilmektedir. Öte yandan siyasi bir girdinin analizi partiler açısından da elzemdir. Zira toplumdaki eğilimleri ya da sorunları tespit ederek tabandan yukarı doğru bir değerlendirme yapan partiler, siyasi kurumlar tarafından alınan kararları da seçmene iletme ve açıklama gibi görevler üstlenirler (Kışlalı, 1987: 251). Bu işlevleri yerine getirmeleri de kamuoyunu sürekli takip etmelerine ve seçmendeki eğilimleri tespit etmelerine bağlanabilir. Partiler siyasi kadroları yetiştirip görevlendiren organizasyonlar olduğundan hükümet ya da kamu kurumlarının yönetimini de üstlenirler. Bu işlevleri nedeniyle de günceli yakalamak ve karşılaştığı ya da karşılaşıacağı meselelere ilişkin sürekli hazır olmak durumundadırlar (Bevan vd, 2024; Green-Pedersen, 2019).

Partilerin demokratik sistemler için hayati kurumlar olduğu (Özbudun, 1983; Sartori, 2005) toplumsal yaşamın çoğu alanında ya da düzeyinde var olmalarıyla ilişkilendirilebilir. Zira doğaları gereği hem yönetenleri hem de yönetilenleri kapsayan partiler, yerel ve ulusal düzeyde faaliyetler yürütebilmeleri ve sosyal yaşamdan ekonomik yaşama geniş bir ilişki ağı kurabilmeleriyle geniş bir etki kapasitesine sahiptirler. Bu yönleriyle kamuoyuna biçim veren örgütler olarak değerlendirilebilirler (Duverger, 1993: 15). Fakat parti-sistem-kamuoyu etkileşimi tek yönlü olmaktan ziyade karşılıklı bir nitelik de taşır. Siyasi sistemdeki girdiler de partilerin politika alanlarını ve bu alanlara yaklaşımlarını şekillendirmektedir (Budge, 1993: 695). Siyasi, toplumsal ve ekonomik alandaki değişimler, partilerde yeni koşullara uyum sağlamaya yönelik yaklaşımlara yol açabilmektedir. Siyaset bilimi açısından bu durum, politikaların nasıl ve hangi gerekçelerle değiştirildiğini inceleyen çalışmalara olan ihtiyacı arttırmaktadır (Fagerholm, 2015).

Akademik çalışmalar YZ’nin partiler ve partili siyaset üzerindeki etkilerini çeşitli açılardan incelemeye başlamıştır. Örneğin Battista (2024) YZ tabanlı teknolojilerin siyasi karar alma süreçlerini daha verimli kılacağını ileri sürmektedir. YZ tabanlı sohbet botlarının (*chatbots*), seçmenlerin siyasi görüşleri üzerinde geleneksel kampanya ve reklamcılığa kıyasla daha güçlü bir etki

yaratabileceği tartışılırken, YZ'nin seçmenlerin fikrini değiştirme yeteneğinin hayli dikkat çekici olduğu ve gelecekte seçim süreçlerinde oynayacağı kritik rollerin altı çizilmektedir (Kozlov, 2025). Bununla birlikte, üretken YZ araçlarının etkileri yeni tartışma alanıdır. Dolayısıyla çalışmalarda YZ'nin seçmen üzerindeki etkilerinin sınırlılığına da dikkat çekmektedir (Hewitt vd., 2024). Öte yandan YZ tabanlı Chatbotlar, mikro-hedefleme araçları, yankı odaları ve deepfake (sahte) içeriklerin bireylerin duygularına hitap eden kişiselleştirilmiş mesajlarla manipülasyonların önünü açtığı, bu nedenle demokratik süreçlere de zarar verebilecek araçlar olarak sayılabileceği ifade edilmektedir (Gençay & Katılmış, 2025: 655). Teorik tartışmalar devam ederken ifade edilebilir ki Saffulah ve Parveen'in (2022) de belirttiği gibi siyasetçiler geçmişe nazaran YZ teknolojilerini daha çok kullanmaya başlamıştır. Bu bağlamda, Farrel'in (2025: 387) ifade ettiği gibi siyasi, ekonomik, toplumsal ve teknolojik dönüşümleri daha iyi yansıtabilmek için gelecekte siyaset bilimciler ile diğer sosyal bilimcilerin mühendislerle ortak çalışmaya ihtiyaç duyacakları düşünülebilir. Zira bu ilişkinin kaçınılmazlığı dikkat çekmektedir.

YZ ile siyasetin ilişkisi kaçınılmaz ise partiler bu ilişkinin neresinde konumlanacaktır? Toplumdaki değişime nasıl cevap verecek ve YZ'yi seçmene nasıl aktaracaktır? Bu gibi sorular partilerin YZ'yi bir siyasi politika alanı olarak ele alması ve YZ'ye ilişkin çeşitli stratejiler geliştirmeleriyle cevaplanabilecektir. Demokrasiler yönetenler ile yönetilenler arasındaki ilişkiyi düzenliyor, partiler de bu ilişkinin temel aktörü ise parti-seçmen ilişkisinde YZ'nin konumu, bu politikalar aracılığıyla anlaşılabilir. Diğer taraftan demokrasilerin "iyi" ya da "kötü" işlediğine dair değerlendirmelerin bir yönü de bu ilişkiye göre yapılmaktadır. Örneğin Dubbery (2022) demokratik bir sistemin performansının seçmenin bilgi düzeyiyle ilişkili olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre demokrasi ancak yeterince bilgilendirilmiş seçmenler ile "iyi" bir yönetim sistemi olabilir.

Partilerin seçmenleri harekete geçirme, siyasi olarak eğitime, siyasal çıkarları bir araya getirme ve ifade etme, siyasi devşirme ve siyasi programındaki hedeflerini uygulama gibi işlevleri dikkate alındığında, YZ'nin bir politika alanı olarak belirlenmesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Diğer ifadeyle, siyasal toplumsallaşmayı sağlama ve siyasal, sosyal ve ekonomik gündem hakkında seçmeni bilgilendirme işlevleri doğrultusunda (Okutan, 2022; Özbudun, 1987; Yolcu, 2025), partilerin YZ'ye ilişkin politika oluşturmalarının da gerekli olduğu sonucuna varılabilir. Yasama ve yürütme erklerini amaçlarını gerçekleştirmek üzere işlevselleştirilen (Kapani, 2020: 179-181) partiler iktidar ya da muhalefette olmalarına bakılmaksızın gündem oluşturmadan yasa yapımına ülkenin siyasi alanının belirleyicileri olarak konumlanmışlardır. Dolayısıyla partiler ile YZ arasında kurulan ya da kurulacak olan ilişkilerin

siyasi sistemin işleyişi ve geleceği gibi kritik alanlarda belirleyici olacağı kuvvetle muhtemeldir. Bu bağlamda demokratik partili siyaset-seçmen ilişkisi açısından da önem taşımaktadır.

4. Metodoloji

Çalışma Türkiye’deki siyasi partilerin güncel bir durum olarak YZ’ye ilişkin yaklaşımını parti programları ve seçim beyannameleri üzerinden sistematik biçimde analiz ederek öne çıkan ortak temaları belirlemeyi amaçlamaktadır. Analizde partiler arasında bir karşılaştırma yapmak yerine genel yaklaşıma odaklanılmıştır. Literatürde partilerin YZ’ye ilişkin yaklaşımı hakkındaki bilgi eksiliği, çalışmanın hem çıkış noktasını hem de önemini ortaya koymaktadır.

Parti metinlerinin, oluşturanların düşüncelerini yansıttıkları kabul edildiğinden (Aydoğan Ünal, 2023) partilerin herhangi bir konu bağlamında incelendiği analizlerde genellikle parti programları, basın açıklamaları, lider-partililerin açıklamaları ve seçim beyannameleri (Doğanay vd., 2016; Parlak, 2024; Şahin, 2014; Ulaş & Yılmaz, 2019) gibi metinler veri kaynağı olarak analiz edilmektedir (Çiçek, 2018; Çiftçi ve Ural, 2024; Kahraman ve Evre, 2008; Kaynar & Kalkan, 2020; Saylan & Aknur, 2023; Üste, 2006; Yılmaz, 2019; Yolcu, 2025). Literatürden hareketle bu çalışma da partilerin programlarına ve seçim beyannamelerine odaklanarak şu sorulara yanıt aramaktadır:

- Partilerin YZ’yi tanımlama biçimlerinde öne çıkan temalar nelerdir?
- Partilerin YZ teknolojilerinin kullanımına ilişkin yaklaşımında öne çıkan temalar nelerdir?
- Partilerin YZ’ye ilişkin gelecek perspektiflerinde öne çıkan temalar nelerdir?
- Partilerin YZ’ye ilişkin risk ve farkındalık alanlarında öne çıkan temalar nelerdir?

Bilimsel çalışmalarda nitel araştırmalarla gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama tekniklerinden yararlanılarak sosyal olguların gerçekçi ve bütüncül bir bakış açısıyla analiz edilmesini amaçlanır (Yıldırım & Şimsek, 2018: 41). Doküman analizi de yazılı belgelerin sistematik olarak incelenmesine dayanan bir teknik olarak anlam ve bilgi geliştirmek için kullanılmaktadır (Bowen, 2009: 27; Kıral, 2020). Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni benimsenmiştir. Veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Verilerin elde edilmesi ve analizi sürecinde amaçlı örneklem yaklaşımıyla partiler belirlenmiştir. Çalışmanın kapsamına alınma ölçütleri, partilerin 28. Yasama Dönemi’nde TBMM’de temsil edilmesi ve parti programları ya da 2023 yılındaki seçim beyannamelerinde YZ

kavramına ilişkin ifadeler yer verilmiş olması şeklinde tanımlanmıştır. Bu kapsamda AK Parti, CHP, Demokrat Parti, DEVA Partisi, Gelecek Partisi, İYİ Parti, MHP ve Saadet Partisi'nin programları ve beyannameleri incelenmiştir. Diğer partilerin metinlerinde YZ'ye ilişkin bir ifade tespit edilememiştir. CHP, Gelecek Partisi, Demokrat Parti, DEVA Partisi, İYİ Parti ve Saadet Partisi “*Millet İttifakı Ortak Politikalar Mutabakat Metni*” ile girdiğinden ek olarak bu metin de incelenmiştir. Aşağıda Tablo 1’de hangi metinlerin incelendiği ve bu metinlere verilen kodlar yer almaktadır. Buradaki kodlar bulgular bölümünde referanslar için kullanılmıştır.

Tablo 1. İncelenen Parti Metinleri Hakkında Bilgiler

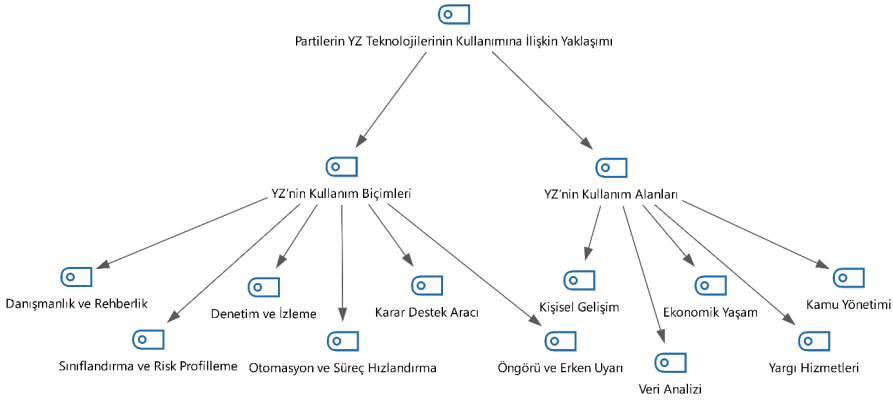
Kod	İncelenen Metin	Parti İsmi	Erişim Linki
1	<i>Türkiye yüzünlük için doğru adımlar seçim beyannamesi 2023</i>	AK Parti	https://akparti.org.tr/media/clni5h4t/turkiyeyuzyiliic%C4%B1-indogruadimlar2023secimbeyannamesi.pdf
2	<i>Ortak politikalar mutabakat metni</i>	CHP, Gelecek Partisi, Saadet Partisi, Demokrat Parti, DEVA ve İYİ Parti	https://chp.org.tr/yayin/ortak-politikalar-mutabakat-metni/Open
3	<i>Güçlü Yurttaş Güvenli Gelecek Kazanan Türkiye-CHP Programı</i>	CHP	https://media.chp.org.tr/regulations/parti-programi.pdf
4	<i>Program</i>	DEVA Partisi	https://cdn.devapartisi.org/14/DEVA-PARTI%CC%87SI%CC%87-PROGRAMI2.pdf
5	<i>Program</i>	Gelecek Partisi	https://gelecekpartisi.org.tr/uploads/kurumsal/Gelecek_Partisi_Program.pdf
6	<i>1. Parti Programı 2. Türkiye Tarih Yazacak 2023 seçim beyannamesi özeti</i>	İYİ Parti	1. https://iyiparti.org.tr/kurumsal?q=PROGRAM 2. https://dursuncolak.com/2023-secim-beyannamesi.pdf
7	<i>1. Milli yükseliş iradesi (Program) 2. Geleceğin gücü Türkiye (Beyanname)</i>	MHP	1. https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_partiprogrami_2024.pdf 2. https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/beyanname_14_mayis_2023_opt.pdf
8	<i>Parti Programı</i>	Saadet Partisi	https://admin.saadet.org.tr/dosyalar/K-D-1751227555.pdf

Kaynak: Araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Doküman incelemesiyle toplanan veriler tematik analizle analiz edilmiş, analiz süreci MAXQDA 2020 nitel veri analiz programı kullanılarak yürütülmüştür. Tümevarımsal bir analiz anlayışı doğrultusunda parti metinleri ele alınmış ve keşfedici kodlama süreci işletilmiştir. Çalışmanın yöntemine ilişkin sınırlılıklara değinmek gerekirse seçim beyannameleleri genellikle mevcut siyasi konjonktüre referansla hazırlanan metinlerdir. Dolayısıyla bu metinler seçimden seçime değişiklik gösterebilmektedir. Bu nedenle çalışmanın analizi, partilerin tarihsel sürekliliğe sahip yaklaşımının tespitinden ziyade güncel haliyle öne çıkan temaları belirlemeyle sınırlı kalmaktadır.

5. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde parti programları ve 2023 seçim beyannameleleri üzerinde yürütülen nitel analiz sonucunda ulaşılan bulgular sunulmaktadır. YZ’ye ilişkin yaklaşımların dört ana tema etrafında şekillendiği tespit edilmiştir: “YZ’nin Tanımlanma Biçimleri”, “Partilerin YZ Teknolojilerinin Kullanımına İlişkin Yaklaşım”, “Partilerin YZ’ye İlişkin Gelecek Perspektifleri” ve “Risk Farkındalığı ve Çekinceler.”



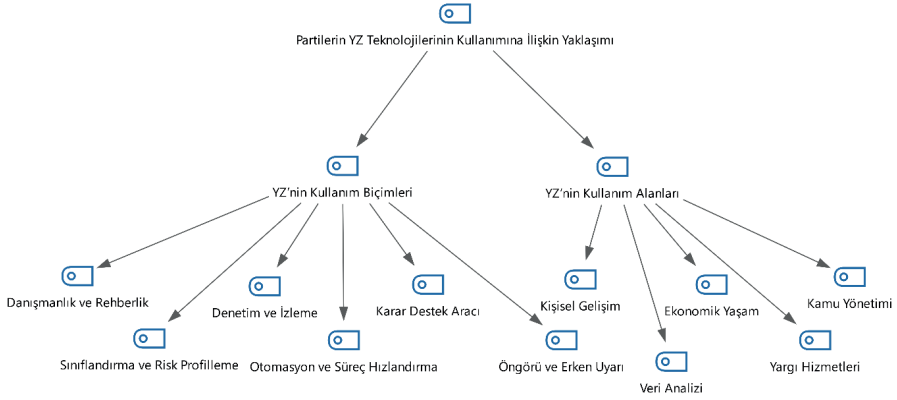
Şekil 1. Partilerin Yapay Zekâyı Tanımlama Biçimlerinin Ana Tema ve Alt Temaları

YZ’nin tanımına ilişkin yukarıda belirtilen ana tema, alt tema ve kodların öne çıktığı tespit edilmiştir. YZ’nin tanımlanma biçimleri ana teması, partilerin YZ’yi hangi kavramsal nitelemelerle tanımladığını ve YZ’ye hangi temel işlev/rolleri atfettiğini göstermektedir. Buna göre YZ’nin daha çok teknolojik ekosistemin bir bileşeni olarak tanımlandığı görülmüştür. AK Parti YZ’yi “... dijital dönüşüm, siber güvenlik, büyük veri” (1: 261) gibi ifadelerle birlikte işlerken; CHP YZ’nin “Gelişen teknolojiler... nesnelere interneti, robotik teknolojiler, biyoteknoloji ve uzay teknolojileri” ile birlikte zikretmiş ve “Çağın gelişen teknolojileri...” (3: 44, 77)

arasında saymıştır. Ayrıca CHP'nin (3: 77) YZ'ye ilişkin politikaların "... *bütüncül bir ekosistem yaklaşımıyla...*" geliştirileceğini ifade etmesi, teknolojik ekosistem vurgusunu öne çıkarmıştır. YZ'yi "... *veri teknolojileri, akıllı şehir teknolojileri, sanal gerçeklik, yenilenebilir enerji teknolojileri...*" (2: 122) ile birlikte değerlendiren Ortak Politikalar metni bakımından da YZ'nin diğer teknolojilerle birlikte politika alanı haline getirildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla YZ'nin bağımsız ve özerk bir teknoloji alanı değerlendirilmediği ve dijital dönüşüm, büyük veri, siber güvenlik ve inovasyon gibi politikalarla bütünleşmiş bir unsur olarak ele alındığı ifade edilebilir.

YZ'nin "*veriye dayalı*" bir teknoloji olarak nitelendirilmesi, metinlerde öne çıkan bir diğer kod olarak verilebilir. İncelenen metinlerin genelinde YZ ile veri sözcüğü birlikte kullanılmış, YZ'nin veriye ilişkin yönüne dikkat çekilmiştir. CHP'nin "*Gelişen teknolojilerin veriye dayalı doğaları gözetilerek...*" (3: 77) ifadesi de net örneklerden biri olarak öne çıkmıştır. Öte yandan YZ'nin çığır açan, yenilikçi, stratejik ve öncü gibi sıfatlarla nitelenmesi de baskındır. Örneğin MHP "... *interneti, bulut teknolojisi, blok zincir ve yapay zekâ gibi yenilikçi teknolojilere...*" (7.2:152) ve "... *yapay zekâ, biyoteknoloji... gibi çağımızın stratejik teknolojilerinde*" (7.1: 110) ifadelerinde; AK Parti "... *yapay zekâ destekli otonom sistemler gibi yenilikçi ve çığır açan teknolojilere...*" (1: 259) ifadesinde ve CHP de "... *yapay zekâ ... gibi öncü teknolojiler...*" (3: 77) ifadesinde bu temanın altını çizmiştir. Bu anlamıyla YZ'nin yüksek öneme sahip teknoloji biçiminde tanımlandığı söylenebilir. YZ'nin geleceği belirleyen, rekabet ve kapasiteyi artıran bir teknoloji olarak nitelendirildiği ve mevcut teknolojik kalkınma anlatısının devamı niteliğinde sunulduğu çıkarımı da yapılabilir.

YZ'nin tanımlanmasındaki alt temalardan biri atfedilen işlevler ve rollerdir. Partiler YZ'yi daha çok yönetsel ve toplumsal süreçlerde etkisi yüksek bir kaldıraç, ekonomik/teknolojik dönüşümün itici gücü ve toplumsal refahı artıran dönüştürücü bir araç olarak nitelemiştir. Bu yaklaşım kamusal yarar, ekonomik büyüme, toplumsal refah ve fırsat eşitliği gibi referanslarda YZ'ye atfedilen rolün/işlevin verimlilik ile birlikte normatif hedeflerle örüldüğünü göstermektedir. Örneğin, CHP YZ'yi hem "... *kamusal yararı en üst düzeye çıkarmak için bir kaldıraç olarak...*" hem "... *hem ekonomik büyümenin itici gücü olarak...*" hem de "... *toplumsal refahı artıran dönüştürücü bir araç...*" (3: 77) tanımlamıştır. Saadet Partisi "... *robotik teknolojiler, akıllı üretim sistemleri gibi konularda dönüşümü tetikleyici...*" (8: 25) bir teknoloji olarak nitelemiştir. Dolayısıyla YZ'nin yönetsel kapasitenin artırılması ve toplumsal hedeflerin gerçekleştirilmesi için işlevsel bir enstrüman olarak ele alındığı ifade edilebilirken ekonomik amaçlarla birlikte sosyal politika ve adalet gibi alanlarla uyumlu bir biçimde işlediği de belirtilebilir.



Şekil 2. Partilerin Yapay Zekâ Teknolojilerinin Kullanımına İlişkin Yaklaşımın Ana Tema ve Alt Temaları

Partilerin YZ’yi kullanmaya ilişkin yaklaşımlarını ifade eden temalar, Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu temaların YZ’ye ilişkin tanımlamanın pratik politika alanlarına nasıl tercüme edildiğini göstermesi bakımından analitik olarak tamamlayıcı bir nitelik taşıdığı ve genel anlamda partilerin YZ’yi kullanım amaçlarını yansıttığı ifade edilebilir. Buna göre YZ kullanımının iki temel eksen etrafında yapılandığını görülmüştür: Kullanım biçimleri ve kullanım alanları. İlkinde karar alma süreçlerinin dijital araçlarla desteklenmesi, idari işlemlerin hızlandırılması, izleme-kontrol kapasitesinin genişletilmesi, risklerin sınıflandırılarak öngörülmesi ve erken uyarı mekanizmalarının kurulması kodlarının öne çıktığı anlaşılmıştır. YZ, vatandaşla etkileşimi güçlendiren danışmanlık kanalları ve öğrenme süreçlerini kişiselleştiren eğitim uygulamalarıyla da ilişkilendirilmiştir. AK Parti’nin “*Afet ile mücadele için... hangi bölgelere yönlendirileceğinin belirlenmesini sağlayacak yapay zekâ özelliklerine sahip bir karar destek...*” ifadesi, karar destek vurgusunu açık biçimde ortaya koyarken; YZ’nin danışmanlık boyutu “*yapay zekâ uygulamaları dahil gelişmiş bir teknoloji altyapısıyla... çevrimiçi dijital danışmanlık verilmesini...*” öngören ifadesiyle aktarılmıştır. “*Hızır adlı Chat Bot uygulamasını...*” (1: 44, 226, 416) vurgusu da YZ’nin vatandaş etkileşimindeki kullanımına dikkat çekmektedir.

AK Parti’nin “*Yapay zekâ uygulamaları ile entegre edilmiş ...vergi uygulamalarımıza kolayca erişebildiği...*” (1: 219) ifadesi, YZ’nin otomasyon ve süreç hızlandırma bakımından idari işlemlere erişimi kolaylaştıran ve süreçleri bütünleştiren bir altyapı biçiminde işlevselleştirildiğini gösterirken; CHP’nin “*Yapay zekâ destekli dijital takip sistemleriyle...*” (3: 82) ifadesi dijital izleme kapasitesinin YZ ile güçlendirilmesine; İYİ Parti’nin “*...yapay zekâ ile trafik*

kontrolü...” (6.2: 24) vurgusu da YZ'nin izleme, denetim ve kontrol işlevlerini öne çıkarmıştır.

Gelecek Partisi'nin “...yapay zekâ uygulamaları ile sağlığın maruz kalacağı riskler ve fırsatları öngören...” (5: 25) ifadesi ile AK Parti'nin “...trafik verilerinin yapay zekâyla akıllı analizleri yapılarak geleceğe dönük kaza kara noktalarının belirlenmesi...” (1: 447) ifadeleri YZ'nin risk ve fırsat alanlarını veri üzerinden ayırttıran ve geleceğe dönük risk haritalaması üreten bir teknoloji olarak sunulduğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda YZ'nin veriyi analiz etme ve algoritmik tahmin üretme kapasitesinden yararlanılması gerektiğine dikkat çekildiği söylenebilir. Ortak Politikalar metninin “...yapay zekâ kullanarak yangın tahmini...” (2: 165) yapılacağını belirtmesi de bu yaklaşımı doğrudan görünür kılmaktadır. Kent yönetimine ilişkin olarak DEVA'nın “Yapay zekâ ile ölçülebilir, denetlenebilir ve çözüm üretilebilir kentler için içerik...” (4: 115) ifadesi de öngörü yaklaşımını ölçülebilirlik ve denetlenebilirlik anlayışıyla bir araya getirmektedir. Benzer bir yaklaşım “Yapay zekâ destekli analizlerle, olayların oluşmadan engellenmesi...” (1:451) ifadesiyle AK Parti'de de görülmüştür.

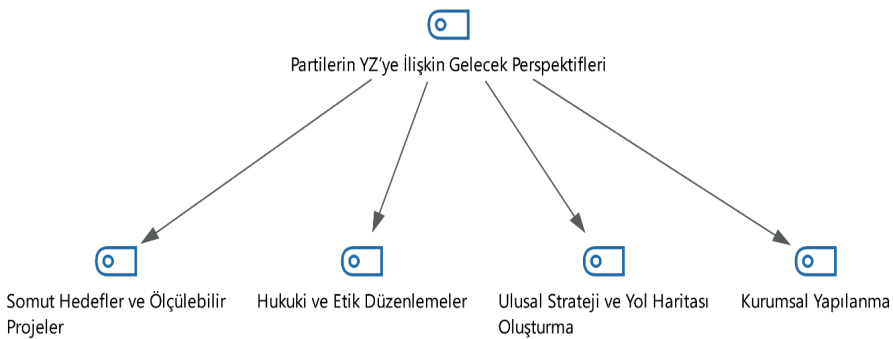
YZ'nin veri analizi alanında da kullanımının öne çıktığı ve YZ'nin kullanım biçimlerinden karar destek sistemi ile ilişkili biçimde aktarıldığı görülmektedir. Özellikle yönetsel ve kamusal kararlara ilişkin veri analiziyle nesneliliği artıran bir karar destek mekanizması olarak sunulduğu belirtilebilir. DEVA'nın “...kişilerin ve yöneticilerin sübjektif tercihleri yerine azami ölçüde yapay zekâ ile tespiti...” (4: 115) ifadesinde sübjektifliğin karşısına YZ'nin konulduğu anlaşılmaktadır. MHP YZ'nin veri analizindeki rolünü “Büyük veriyi bir değere dönüştürebilme stratejisi doğrultusunda nesnelere interneti, bulut teknolojisi, blok zincir ve yapay zekâ gibi...” (7.1: 108) cümlesiyle vurgulamaktadır. Ortak Politikalar metninde YZ'nin “İş arama, eşleştirme ve işe yerleştirmelerde blokzincir ve yapay zekâ gibi...” (2: 90) ifadeleriyle istihdam süreçlerinde; “...sosyal yardım türlerinin ve miktarının tespitinde blok zincir ve yapay zekâ teknolojilerinden...” (2: 191) ifadesiyle sosyal politika alanında karar destek aracı olarak işlendiği görülmektedir. CHP'nin “...yapay zekâ, büyük veri ve akıllı balıkçılık sistemleri ile deniz kaynaklarının daha verimli ve sürdürülebilir...” (3: 50) ifadesi doğal kaynak yönetiminde veri temelli karar alma sürecine işaret ederken; AK Parti'nin “Ürettiğimiz veriyi yalnızca korumak değil, işlemek, anlamlandırmak ve kullanılabilir hale getirmek üzere yapay zekâ...” (1: 262) vurgusu da benzer bir yaklaşıma karşılık gelmektedir.

Kamu yönetiminde YZ kullanımının hizmet sunumunun standartlaştırılması, politika uygulama süreçlerinin desteklenmesi ve kentsel yönetim kapasitesinin güçlendirilmesi bağlamında öne çıktığı söylenebilir. Bu yaklaşım İYİ Parti'nin “Kamuya ait sistemlerde kullanılacak bilişim fonksiyonlarını standartlaştıracağız.

Yapay zekâ...” (6.2: 49) ifadesinde; AK Parti’nin “Eğitim politikalarının uygulanmasında yapay zekâ...” (1: 79) ifadesinde somutlaştırılabilir. Ayrıca AK Parti’nin kentsel yönetim alanında “Trafik yönetiminde dijitalleşme ve akıllı sinyalizasyonu...” (1: 447) vurgusu YZ’nin hizmet etkinliğini artırmaya yönelik bir teknoloji olarak konumlandırıldığının işaretleri arasında sayılabilmektedir.

YZ’nin yargı hizmetlerinde kullanımının öne çıktığı ve yargı süreçlerini destekleyen ve adli işleyişin etkinliğini artıran bir teknoloji olarak ele alındığı, çalışmanın bir diğer tespitidir. Örneğin AK Parti “Yargı hizmetlerine yardımcı olmak üzere yargıda yapay zekâ...” ile “Yapay zekânın; yargı görevi yapan...” (1: 377, 383) ifadelerinde YZ-yargı hizmetleri ilişkisini ortaya koymaktadır.

Metinlerde özellikle üretim süreçlerinin geliştirilmesi, teknolojik dönüşümün hızlandırılması ve piyasa düzenlemelerinin güçlendirilmesi bağlamında YZ’ye atıflar yapılmaktadır. Bu çerçevede YZ’nin üretkenliği artıran ve ekonomik rekabet kapasitesini destekleyen bir teknoloji olarak konumlandırıldığı da belirtilebilir. Saadet Partisi “... yapay zekâ uygulamaları ile geliştirilerek üretkenlik artışı...” (8: 16) ifadesiyle YZ’nin üretim süreçlerinde verimliliği artıran rolünü vurgulamaktadır. MHP’nin “Bilgi üretim teknolojileri, yazılım, yapay zekâ... üretime dönüştürülmesine önem ve öncelik verilmelidir” (7.2: 155) ifadesi YZ’nin teknoloji üretimini ekonomik çıktılara dönüştüren bir araç olarak ele alındığına işaret etmektedir. Gelecek Partisi de ekonominin dönüşümünü YZ destekli dijitalleşme süreciyle şu şekilde ilişkilendirmektedir “Ekonomimizin yapısını kuantum bilişim teknolojileri, yapay zeka ve nesnelerin interneti uygulamaları ile...” (5: 80). Bunlara ek olarak AK Parti’nin YZ’nin ekonomik yaşamda düzenleyici ve kurumsal kapasiteyi güçlendiren bir unsur olarak ele aldığı “... piyasa gözetimi ve denetimi konusunda yetkili kurumların etkin bir koordinasyon...” (1: 228,) ifadesinde görünür kılınmaktadır.



Şekil 3. Partilerin Yapay Zekâya İlişkin Gelecek Perspektiflerinin Ana Tema ve Alt Temaları

Partilerin YZ'ye ilişkin gelecek perspektiflerinin belirli politika ve yönetim alanları etrafında şekillendiğini göstermektedir. Öne çıkan alt temalar, YZ'nin geleceğinin kurumsal yapılanma, ulusal strateji ve yol haritası oluşturma, hukuki ve etik düzenlemeler ile somut hedefler ve ölçülebilir projeler üzerinden kurgulandığını göstermektedir. Bu tematik yapı, YZ'nin partilerce uzun vadeli kalkınma ve yönetsel dönüşümün önemli bir bileşeni olarak ele alındığı biçiminde yorumlanabilir.

YZ'ye ilişkin gelecek perspektiflerinin daha çok somut hedefler, stratejik planlama ve kurumsal kapasite oluşturma ekseninde şekillendiği görülmektedir. Bu durum YZ'nin küresel rekabet, teknolojik kalkınma ve ekonomik dönüşüm hedefleriyle ilişkilendirerek uzun vadeli politika alanı olarak kurgulandığına işaret etmektedir. AK Parti'nin "...yapay zekâ uygulamalarının verimliliği zirveye taşıyacağı ve ülkemizin teknoloji geliştirme konusunda küresel bir merkez haline geleceği..." (1: 250) ifadesi; CHP'nin "Yapay zekâ teknolojisinin nitelikli istihdam hedefimize ve ulusal rekabet gücümüzün artırılmasına..." (3: 77) ve "Yerli yapay zekâ sisteminin küresel ölçüğe taşınması..." (3: 78) ifadeleri de benzer vurguları taşımaktadır.

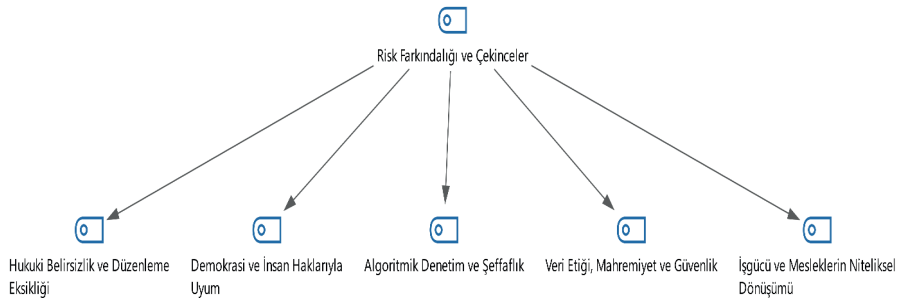
Somut proje hedeflemeleri AK Parti, CHP, MHP ve DEVA'nın metinlerinde belirginleşmektedir. Örneğin, MHP YZ ekosisteminin geliştirilmesine yönelik kurumsal yapı ihtiyacını "Bilişim Vadisi Projesi geliştirilerek...yapay zekâ teknolojisindeki gelişmelerin yakalanabilmesi, gelişmiş ülkeler arasında yaşanan büyük rekabete dâhil olunabilmesi ve güçlü bir ekosistem için Yapay Zekâ Çalışmaları Merkezi kurulacaktır" (7.1: 110) ifadesiyle ortaya koymaktadır. DEVA da "Kent Bilgi Sistemi projelerini hayata geçireceğiz" (4: 115) ve "Türkiye'de yapay zekâ ve büyük veri ile akıl üreten dijital teknoloji çözümlerinin yaygınlaşmasında bulut bilişim altyapı teknolojilerinin daha etkin kullanımına ..." (4: 59) ifadeleriyle altyapı geliştirmesine dikkat çekmektedir. İYİ Parti "...Yapay Zekâ ve Otonom Sistemler Şebri..." (6.2: 38) hedefini ortaya koyarken; Ortak Politikalar metni "Toplam 40 km² alan üzerine Yapay Zeka ve Otonom Sistemler şebri kuracağız" (2: 106) ifadesiyle somut projeler önermektedir.

MHP'nin "...yapay zekâ alanında yürüteceği çalışmalar için yol haritası..." (7.2: 239) ifadesi, stratejik planlama ve yol haritası oluşturma temasıyla ilişkilendirilebilirken; Gelecek Partisi de "...yapay zekâ, büyük veri, nesnelerin interneti alanlarında faaliyet gösteren firmaların ölçek büyütürük yurt dışı pazarlara açılmasını sağlayacak" (5: 101) ifadesiyle yaklaşımını özetlemektedir. Ortak Politikalar metnindeki "...yetenekli yapay zekâ araştırmacılarımızı ülkeye çekmek..." (2: 20), "...yapay zekâ şirketlerinin kuracakları bölgesel merkezler ile..." (2: 101) ve "Yapay Zekâ Küresel Ortaklığı ve EuroHPC gibi uluslararası kurum, organizasyon ve ortaklıklarda..." (2: 104) ifadeleri de YZ'nin uluslararası iş

birliği amacıyla stratejik teknoloji alanı olarak ele alındığını göstermektedir. İYİ Parti’nin “...*Yapay Zekâ Savunma Hattı Projesi ile Yapay Zekâ ile Siber Savunma Projesi’ni başlatacağız*” (6.2: 49), AK Parti’nin “*Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi 2021-2025*” ile “*Yapay zekâ alanının GSYH’ye katkısını yüzde 5’in üzerine çıkaracak, bu alanda 50.000 kişi istihdam edilmesini, lisansüstü düzeyde 10.000 mezun sayısına ulaşmayı ve uluslararası kuruluşların yapay zekâ endekslerindeki sıralamalarında Türkiye’nin ilk 20 ülke arasında yer almasını sağlayacağız*” ile “*Yerli yapay zekâ dil modellerimizi geliştireceğiz*” (1: 264-265, 268-269) ifadeleri de gelecek perspektifleri temasında ulusal stratejilerin ve somut hedeflerin öne çıktığını göstermektedir.

YZ’nin parti metinlerinde hukuki ve etik düzenlemeler boyutuyla da ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda DEVA “...*yapay zekâ uygulamalarının ortaya çıkaracağı yeni yaklaşımları...değerlendirmek için yasal mevzuatı ve alt yapıyı oluşturmaya*” (4: 82) ifadesiyle mevcut bir eksikliği zikrederken; Gelecek Partisi’nin “*Etik değerler çerçevesinde yüksek bilgi ve teknolojiden faydalanan...*” (5: 25) ifadesi ile AK Parti’nin “...*yapay zekâ etiği, veri mahremiyeti, dijital demokrasi gibi konularda...*” (1: 264) vurgusu, YZ’nin etik ve hukuki boyutlarına dikkat çekmiştir.

Gelecek perspektiflerinde kurumsal yapılanmanın da kritik bir politika alanı olarak değerlendirildiği görülmüştür. Örneğin MHP “...*Yapay Zekâ Çalışmaları Merkezi*” kurulmalıdır” (7.2: 153); Ortak Politikalar metni “*Yapay Zekâ Etik Kurulu oluşturacağız*” (2: 104) ifadeleriyle kurumsal mekanizmaların kurulmasını öngörmüşlerdir. İYİ Parti “*Yapay Zekâ Savunma Sanayi A.Ş.’yi kuracağız*” (6.2: 49) ifadesiyle sektörel kurumsallaşmaya işaret ederken AK Parti “...*dijitalleşmiş “Geleceğin Vergi Daireleri’ni*” (1:219) oluşturma hedefini ortaya koymuştur. CHP de “*Yapay zekâ ve algoritmaların emek üzerindeki etkisini denetlemek üzere bağımsız bir kurumsal yapı oluşturulacaktır*” (3: 73) ifadesiyle YZ’nin toplumsal etkilerini denetleyecek kurumsal yapı ihtiyacını vurgulamıştır.



Şekil 4. Partilerin Yapay Zekâya İlişkin Risk Farkındalığı ve Çekincelerinin Ana Tema ve Alt Temaları

Analiz sonucunda YZ'nin yalnızca fırsatlar üreten bir dönüşüm alanı olarak değerlendirilmediği çeşitli toplumsal, hukuki ve yönetsel riskleri beraberinde getiren bir teknoloji olarak ele alındığı ileri sürülebilir. YZ'ye ilişkin risk farkındalığının özellikle hukuki belirsizlikler, demokrasi ve insan haklarıyla uyum, algoritmik denetim ve şeffaflık, veri etiği ve mahremiyet ile işgücü ve mesleklerin dönüşümü ekseninde parti metinlerinde ele alındığı dikkate alındığında YZ'nin kontrollü, denetlenebilir ve toplumsal etkileri gözetilerek yönetilmesi gereken bir teknoloji alanı olarak konumlandırıldığı ifade edilebilir. Risk farkındalığının önemli bir boyutunu işgücü piyasasında ortaya çıkabilecek dönüşümler oluşturmaktadır. Bulgular, YZ'nin üretim ve hizmet süreçlerinde otomasyonu artırarak meslek yapılarında değişime yol açabileceği ve bu sürecin kısa vadede istihdam riskleri doğurabileceği yönünde bir farkındalık bulunduğunu göstermektedir.

DEVA teknolojik dönüşümün işgücü üzerindeki etkilerini “*Robotlar ve yapay zekâ uygulamaları işleri ve meslekleri dönüştürmekte, bu gelişmeler sonucunda ortaya çıkan kısa vadedeki işsizlik artışı insanları tedirgin etmektedir*” (4: 41) ve “*Sanayi ve hizmet sektörlerinde, dijitalleşme ve yapay zeka uygulamalarının neden olacağı otomasyon ve iş alanlarındaki hızlı dönüşümün yaratacağı uyum ihtiyacını...*” (4: 43) ifadeleriyle ortaya koymuştur. Benzer biçimde Gelecek Partisi de teknolojik gelişmelerin istihdam politikalarıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini “... özellikle teknolojik yeniliklerin yaşamımızı ve çalışma ortamımızı değiştirdiğine şahit oluyoruz... yapay zekâ ve dijital finans gibi teknolojik gelişmeler ve artan işsizlik dikkate alınmadan düzenlenecek politikalar eksik kalır” (5: 85) ifadesiyle vurgulamıştır.

YZ'ye ilişkin risk farkındalığında öne çıkan diğer temalar algoritmik denetim ve şeffaflık, hukuki belirsizlik-düzenleme eksikliği ve veri etiği ile güvenliği olarak belirlenmiştir. Bu durum, partilerin YZ teknolojilerinin kontrolsüz kullanımının yönetsel ve toplumsal riskler üretebileceğine yönelik farkındalık geliştirdiğini düşündürmektedir. Örneğin, MHP YZ'nin denetlenebilir altyapılar üzerinden yürütülmesi gerektiğini “...öğrendiği yapay zekâ teknolojilerine, karanlık oda süreçlerine uygun altyapılar oluşturulmalıdır” (7.2: 150) ifadesiyle dile getirmiştir. Millet İttifakı metninde “*Yapay Zekâ Etik Kurulu*” (2: 104) oluşturulması önerilerek YZ uygulamalarının etik çerçevede denetlenmesi gerekliliğine vurgu yapılmıştır. CHP teknolojik sistemlerin şeffaf ve hesap verebilir olması gerektiğini “*Teknolojilerin etik, şeffaf ve hesap verebilir biçimde geliştirilmesi sağlanacaktır...denetimsiz algoritmalara geçit verilmeyecek, yapay zekâ sistemlerinin ve karar alma süreçlerinin şeffaf, anlaşılır, hesap verebilir olması sağlanacaktır*” (2: 77) ve “*Algoritmik önyargılara karşı mücadele edilecek...*” (2: 78) ifadeleriyle ortaya koymuştur. İYİ Parti'nin “...verileri Türkiye’de saklayacak şekilde kamu bilişim güvenli bulut sistemi...” (6.2: 49) vurgusu ise

veri güvenliği ve mahremiyet konularının YZ’ye ilişkin yaklaşımda önemli bir risk alanı olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Son olarak risk farkındalığının demokrasi ve insan haklarıyla uyum boyutunda da ele alındığı görülmektedir. Örneğin Ortak Politikalar metninde “*Avrupa Konseyi Yapay Zeka Konvansiyonu çalışmalarını yakından takip ederek, insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü esasına dayalı yaklaşımın ülkemizde de benimsenmesini sağlayacağız*” (2: 108) ifadesiyle YZ politikalarının uluslararası normlar doğrultusunda şekillendirilmesi hedeflenmiştir. CHP, teknolojik gelişmelerin siyasal sistem üzerindeki etkilerini yönetmenin demokratik yönetişimin bir parçası olduğunu “*Dijitalleşme, yapay zekâ ve internet teknolojisinde yaşanan gelişmelerin demokrasi üzerindeki etkilerinin yönetilmesi, demokrasi vizyonumuzun önemli bir parçasını oluşturmaktadır*” (3: 21) ifadesiyle vurgulamıştır.

6. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Partiler bakımından teknolojik değişimin kapsamında yalnızca siyasal iletişimin dijitalleşmesi değil kurumsallaşma, bilgi üretme, sınıflandırma ve karar verme pratikleri ile yeni politika alanları da yer almaktadır. Yeni politika alanlarından biri olarak da YZ öne çıkmaktadır. Fakat partilerin YZ’ye yaklaşımının homojen bir yapıda olmadığı, rekabetçi bir gündem seçiminin söz konusu olduğu ifade edilmelidir. Zira TBMM’de temsilcisi bulunan birçok partinin metinlerinde YZ’ye ilişkin ifadeye yer verilmemiştir. Sebeplerden biri olarak güncellenmeyen parti programları gösterilebilir. Öte yandan YZ’ye yer vermemek atfedilen önemle ilişkilendirilebilse de bu durumun tespiti öznel bir değerlendirme endişesini taşımaktadır. Fakat partiler henüz YZ’nin seçmen açısından bir getirisi olmadığı düşüncesiyle de bu konu hakkında sessiz kalmış olabilir. Seçmenin konuya sınırlı ilgisi, partilerin metinlerinden YZ’yi uzak tutmuş olabilir. Metinlerinde YZ’yi bir politika alanı haline getiren partiler arasında da yaklaşım farkları bulunmaktadır. Örneğin, AK Parti ve CHP YZ’yi daha kapsamlı işlemişlerdir. CHP, bir adım ötede konuyu parti programına alarak “*Çağın Gelişen Teknolojileri ve Yapay Zekâ*” başlığı altında müstakil bir konu olarak ele almıştır. Dolayısıyla Türkiye’de YZ’nin partiler açısından kurumsallaşmış politika ya da ana akım politika başlığı haline henüz gelmediği anlaşılmaktadır.

YZ’nin partilerce nasıl tanımlandığı, hangi kullanım biçimleriyle ele alındığı, geleceğe yönelik hangi perspektiflerle ilişkilendirildiği ve hangi risk alanları üzerinden ele alındığı dikkate alındığında, partilerin ağırlıklı olarak YZ’yi olumlu yönleriyle öne çıkardığı ifade edilebilir. Bu kapsamda yalnızca teknolojinin kendisine yönelik politika geliştirilmemesi, YZ’nin kamusal hayat

içinde pratikleştirilmesine ilişkin önerilerin sunulması dikkat çekmektedir. Ekonomik kalkınma, bürokratik rahatlama, refah artışı ve teknolojik atılım gibi alanların YZ ile ilişkilendirilmesi, partilerdeki olumlu yaklaşımın yansımaları olarak öne çıkmıştır. Buna karşın etik, denetim ve demokratik değerler noktasındaki eleştirilere yer verilmiştir. Fakat bu endişelerin ikinci planda kaldığı izlenimi doğmuştur.

Partilerin yaklaşımında öne çıkan dört ana tema, YZ'nin teknolojik bir yenilik alanı anlamının ötesine geçtiğine siyasi, ekonomik, sosyal ve yönetsel yönleri olan stratejik bir dönüşüm alanı olarak çerçevesine ve kamusal hizmetlerin sunumunda kullanıldığına ya da kullanılması gerektiğine ve belirli riskler karşısında kontrollü bir yönetim yaklaşımının geliştirilmesinin gereğine işaret etmektedir. YZ'nin teknoloji ekosisteminin bileşeni olarak hem teknolojik kalkınma anlatısına eklenildiği hem de kamu yararı ve eşitlik gibi normatif hedeflerle birlikte anlamlandırıldığı görülmüştür. Parti metinlerinin YZ'nin danışmanlık ve rehberlik sunan, denetim ve izleme kapasitesini güçlendiren, karar destek süreçlerini besleyen ve sınıflandırma ile risk profillemesi yoluyla belirsizliği azaltan bir araç olarak kullanılmasını öncelendiği anlaşılmıştır. Bu yaklaşım ile YZ'nin bürokratik işlemleri rasyonelleştiren ve idari etkinliği artıran bir mekanizma biçiminde kullanılmasının yararlılığına dikkat çekilmiştir. Kullanım alanları bakımından da YZ'nin veri analizi, kamu yönetimi, yargı ve ekonomik faaliyetlerde kullanımının vurgulandığı görülmüştür. Bu bağlamda YZ'nin teknokratik yönüyle ele alındığına ve kavramın daha çok depolitizasyon zemininde işlendiğine işaret etmektedir.

Partilerin YZ'ye ilişkin gelecek perspektiflerinin kurumsal kapasite inşası, ulusal ölçekte planlama ve ölçülebilir proje hedefleri etrafında topladığı görülmektedir. Bu perspektifte YZ, ülkenin rekabet gücü ve kalkınma hedefleriyle ilişkilendirilen stratejik bir alan olarak ele alınırken etik kullanım ilkeleri ve hukuki zeminin güçlendirilmesi gerekli olan bir yönetim unsuru olarak vurgulanmıştır. Dolayısıyla YZ'nin yeni gerilim alanları açabilen bir dönüşüm alanı olarak okunduğu da görülmektedir. Risk farkındalığı ve çekinceler, emek piyasasında uyum baskısı ve istihdam kaygısı ile veri güvenliği, demokrasiyle uyum, algoritmik kararların denetlenebilirliği ve demokratik ilkelerle uyum gibi alanlar gerilim alanları olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, partilerin YZ'ye ilişkin bir yönetim boşluğuna dikkat çektiği belirtilebilir. Öte yandan, literatürde YZ-siyaset ilişkisinde sıklıkla işlenen manipülasyon, mikro-hedefleme ya da yankı balonu gibi meselelerin partilerin yaklaşımında geri kaldığı tespit edilmektedir. Özellikle seçim sistemleri, seçmen iletişimi, siyasi kampanya gibi doğrudan partileri ilgilendiren faaliyet alanlarında YZ'ye ilişkin bilinçli ya da değil bir suskunluk dikkat çekmektedir. Bu durumu, partilerin seçici problemlleştirme eğilimiyle de ilişkilendirmek mümkündür. Zira

YZ’yi devlet kapasitesi ve hizmet sunumu üzerinden konuşan metinler, seçim rekabetinin adil koşulları alanında daha ihtiyatlı kalıyor gibi gözükmektedir.

Sonuç olarak incelenen parti programları ve seçim beyannamelerinin YZ’yi kamu yönetiminden ekonomik rekabete, toplumsal refahtan yönetim mekanizmalarına kadar geniş bir alanda siyasi gündemin parçası haline getirdiği anlaşılmaktadır. Fakat YZ’yi siyasi ihtilafın konusu olmaktan çok teknik yönetim kapsamına alma eğilimi dikkat çekmektedir. Özellikle doğrudan siyasi faaliyetle ilişkili alanlara değinilmemesi, seçici bir yönetim anlayışının geliştiğine işaret etmektedir. Tüm değerlendirmeler neticesinde, metinlerin YZ’yi gündemin parçası haline getirmesinin önemli bir eşik olduğu sonucuna varılabilir. Fakat bu sahiplenmenin etkin politika çıktılarına dönüşmesi için bütçe, kurum, insan kaynağı ve denetim mimarisi gerekliliği aşikâr. Henüz gelişen bir alanı olmasıyla açılanabilecek bir durum olarak akademik analizlerin de partilerin YZ’ye ilişkin yaklaşımları üzerinde sınırlı ilgisi söz konusudur. Bu konuda politika önceliklerinin neler olduğu ve yeni politika başlıklarının seçmene ne şekilde taşındığı üzerinde belirsizlikler devam etmektedir. Gelecekteki analizlerin parti söylemleri ile uygulamaya yansıyan politika çıktıları arasındaki ilişkiyi incelemesi, literatüre önemli katkılar sağlayabilir. Ayrıca karşılaştırmalı ülke analizleri, seçmen algıları ve politika uygulama süreçlerini içeren çok yönlü çalışmaların geliştirilmesi YZ’nin siyasi sistemler üzerindeki etkilerinin daha bütüncül biçimde anlaşılmasına imkân tanyacaktır.

Kaynakça

- Acemoğlu, D., & Johnson, S. (2023). *İktidar ve Teknoloji*. (Çev. C. Duran), İstanbul: Dođan Kitap.
- Akıncı, A. (2015). Demokrasi ile Siyasal İstikrar ve Kalkınma Arasındaki İlişki: Türkiye Örneği. *Turkish Studies*, 10 (10), 41-60. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8556>
- Anadolu Ajansı (2019). *AK Parti Seçim Çalışmalarında “Yapay Zeka”Yı Kullanacak*. Erişim tarihi: 05.10.2025, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/ak-parti-secim-calismalarinda-yapay-zekayi-kullanacak/1379733>
- Anadolu Ajansı. (2025). *Kamu Yapay Zekâ Genel Müdürlüğü Kuruldu*. Erişim tarihi: 26.12.2025 <https://www.aa.com.tr/tr/teyithatti/aktuel/kamu-yapay-zek%C3%A2-genel-mudurlugu-kuruldu/1819790>
- Aydoğan Ünal, B. (2023). Automated Text Analysis Methods and Application Areas in Political Science. *Hitit Journal of Social Sciences*, 16(1), 190-208.
- Barber, B. R. (2001). The Uncertainty of Digital Politics: Democracy’s Uneasy Relationship with Information Technology. *Harvard International Review*, 23(1), 42-47. <http://www.jstor.org/stable/42762661>
- Battista, D. (2024). Political Communication in The Age of Artificial Intelligence: An Overview of Deepfakes and Their Implications. *Society Register*, 8(2), 7-24.
- Bevan, S., Borghetto, E., & Seeberg, H. (2024). Do Different Parties Respond to Different Problems? A Comparative Study of Parliamentary Questions Across Multiple Countries. *Journal of European Public Policy*, 31(7), 1856-1878. <https://doi.org/10.1080/13501763.2023.2193583>
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bremmer, I. (2010). Democracy in Cyberspace: What Information Technology Can and Cannot Do. *Foreign Affairs*, 89(6), 86-92. <http://www.jstor.org/stable/20788719>
- Budge, I. (1993). Parties, Programs and Policies: A Comparative and Theoretical Perspective. *The American Review of Politics*, 14 (Winter), 695-716.
- Cansever, N. ve Kiriş, H. M. (2021). *Yöneten Sađda Rekabet ve Dönüşüm 1990’lar Siyasetinde Anavatan Ve Doğru Yol Partileri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- CHP. (2024). *Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Özgür Özel, Soruları Yanıtladı: “Yapay Zekayı Dışlayan Bir Anlayış Olmaz”*, Erişim tarihi: 05.10.2025, <https://chp.org.tr/haberler/cumhuriyet-halk-partisi-genel-baskani-ozgur-ozel-sorulari-yanitladi-yapay-zekayi-dislayan-bir-anlayis-olmaz>

- Coleman, S. ve Freelon, D. (2015). Introduction: Conceptualizing Digital Politics. Stephen Coleman ve Deen Freelon (Ed.). *Handbook of Digital Politics* (ss. 1-13). Edward Elgar Publishing, Inc.
- Çetin, M., ve Aktaş, A. (2021). Yapay Zeka ve Eğitimde Gelecek Senaryoları. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18 (Eğitim Bilimleri Özel Sayısı), 4225-4268. <https://doi.org/10.26466/opus.911444>
- Çiçek, A. C. (2018). Türkiye’de Çok Partili Siyasal Hayatın ‘Garanti Belgesi’: 12 Temmuz Beyanname’sinin Söylem Analizi. *Current Research in Social Sciences*, 4(2), 83-96. <https://doi.org/10.30613/curesosc.378441>
- Çiftçi, A. & Ural, M. N. (2024). Atatürk’ün TBMM Açılış Konuşmalarının İçerik Analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 13(3), 1078-1108.
- Demirci, M. (2025). Yapay Zekânın Demokrasiye Yönelik Etkisinin İncelenmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 27(50), 1550-1574. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.1589894>
- Doğanay, Ü., Karaaslan Şanlı, H., Özdemir Taştan, İ., & Demirci, K. (2016). Siyasal Parti Liderlerinin Demokrasi Kavrayışı: Seçim Konuşmaları Üzerine Bir İnceleme. *Mülkiye Dergisi*, 40(3), 115-158. <https://izlik.org/JA69CD74BU>
- Downs, A. (1957). An Economic Theory of Political Action in a Democracy. *Journal of Political Economy*, 65(2), 135-150. <https://www.jstor.org/stable/1827369>
- Dubbery, J. (2022). *Artificial Intelligence and Democracy Risks and Promises Of AI-Mediated Citizen-Government Relations*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Durgun, S. (2016). Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri. Yüksel Taşkın (ed), *Siyaset: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler* (ss. 335-354). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duverger, M. (1993). *Siyasi Partiler*. Ergün Özbudun (Çev.) Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Efe, A., & Özdemir, G. (2021). Yapay Zekâ Ortamında Kamu Yönetiminin Geleceği Üzerinde Bir Değerlendirme. *Kamu Yönetimi ve Teknoloji Dergisi*, 3(1), 34-60. <https://izlik.org/JA67LP22GG>
- European Commission. (2025). *Artificial Intelligence*. Erişim tarihi: 05.11.2025, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/artificial-intelligence>
- Fagerholm, A. (2015). Why Do Political Parties Change Their Policy Positions? A Review. *Political Studies Review*, 14(4), 501-511. <https://doi.org/10.1111/1478-9302.12078>
- Farrell, H. (2025). AI as Governance. *Annual Review Political Science*, 28, 375-392. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-040723-013245>
- Gençay, Y. & Katılmış, C. (2025). Yapay Zekâ Çağında Popülizmin Yükselişi: Dijital Algoritmalar ve Siyasal Manipülasyon. *İmgelem- Yeni Medya Çalışmaları Özel Sayı*, 649-684.

- Gitmez, E. (2025). Yapay Zekâ Çağında Demokrasi: Fırsatlar Ve Tehditler. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 783-815. <https://izlik.org/JA58MH54NL>
- Green-Pedersen, C. (2019). *The Reshaping of West European Party Politics: Agenda-setting and Party Competition in Comparative Perspective*. Oxford University Press.
- Hewitt, L., Broockman, D., Coppock, A., ... Hamidian, M. (2024). How Experiments Help Campaigns Persuade Voters: Evidence from a Large Archive of Campaigns' Own Experiments. *American Political Science Review*, 118(4), 2021-2039.
- Heywood, A. (2007). *Siyaset*, Bekir Berat Özipek vd. (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kahraman, L. ve Evre, B. (2008). Türkiye'deki Siyasi Parti Programlarında 'Demokrasi' Kavramlaştırmaları: Karşılaştırmalı Perspektifle AKP ve CHP Örnek Olayı. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 9(1), 63-80.
- Kama-Işık, S ve Işık, A. (2021). Yeni Bir Siyasi Parti Türü Olarak Elektronik Siyasi Partiler. *İstanbul Hukuk Mecmuası*, 79(2), 673-698 <https://doi.org/10.26650/mecmua.2021.79.2.0008>
- Kamalak, İ., Gül, H. & Sallan Gül, S., (2015.) Demokrasi, Siyasal Rejim Ve Başkanlık Sistemi Tartışmalarının Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Toplam ve Demokrasi*, 9 (19), 127-148.
- Kapani, M. (2020). *Politika Bilimine Giriş*, Ankara: Serbest Akademi.
- Karakoç Keskin, E. (2025). Türkiye'de Yapay Zekânın Dezenformasyon Karnesi: Yapay Zekâ İle Üretilen Dezenformasyona İlişin Doğruluk Kontrollerinin İçerik Analizi. *TRT Akademi*, 10(23), 104-139.
- Kaynar, M. K. ve Kalkan, N. (eds.). (2022). *Cumhuriyet Dönemi Partiler: Seçimler Beyannameler (1923-1980)*. Ankara: TBMM Yayınları.
- Kıral, B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Süirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Kışlalı, A. T. (1987), *Siyaset Bilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları.
- Kozlov, M. (2025). AI Chatbots Can Sway Voters With Remarkable Ease-Is It Time To Worry? *Nature*, Erişim tarihi: 04.11.2025, <https://www.nature.com/articles/d41586-025-03975-9#ref-CR1>
- Kurnaz, A. (2022). Dijital Siyasetin Yükselişi ve Yapay Zekâ. M. H. Korkusuz ve E. Kutluk (Ed.), *Siyaset, Kamu Yönetimi ve Uluslararası İlişkiler Bağlamında Yapay Zekâ Tartışmaları* (ss. 1-26), Bursa: Ekin Yayınevi.
- Maslej, N. vd. (2025). Artificial Intelligence Index Report 2025, AI Index Steering Committee, *Institute for Human-Centered AI*, Erişim tarihi:

- 05.10.2025, Stanford University, Stanford, CA. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2504.07139>
- Meriluoto, J. (2026). ChatGPT Statistics 2026. Erişim tarihi: 02.01.2026 *Superlines*, <https://www.superlines.io/articles/chatgpt-statistics>
- Michigan Technological University. (2025). *What is Artificial Intelligence (AI)?* Erişim tarihi: 02.10.2025 <https://www.mtu.edu/computing/ai/>
- Nabiyev, V. V. (2021). *Yapay Zekâ*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- OECD. AI (2025a). *Data From AI Investment*. Erişim tarihi: 05.10.2025 <https://oecd.ai/>
- OECD. AI (2025b). *AI in Government*. Erişim tarihi: 01.10.2025 <https://oecd.ai/en/gov/issues/overview>
- Okutan, M. Ç. (2022). Siyasal Partiler, *TÜBİTAK Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*. Erişim tarihi: 11.10.2025 https://ansiklopedi.tubitak.gov.tr/ansiklopedi/siyasal_partiler
- Oxford Insights. (2025). *Government AI Readiness Index 2024*. Erişim tarihi: 15.10.2025 <https://oxfordinsights.com/ai-readiness/ai-readiness-index/>
- Önder, T. (2019). Türkiye’de parti sistemi: Tarihsel bir analiz. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(3), 511-534.
- Özbudun, E. (1983). *Siyasal Partiler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları: No-471.
- Parlak, İ. (2024). Popülizm-Milliyetçilik Ekseninde ‘Değer’siz Kimlik Siyaseti: Erdoğan’ın Seçim Konuşmalarında Öteki. *Doğu Batı-Türkiye’de Siyasal Hayat*, 109, 187-216.
- Roskin, M. G, Cord, R. L, Medeiros, J. A ve Jones, W. S. (2015). *Political Science: An Introduction*. Pearson Education.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Dijital Dönüşüm Ofisi. (2021). *Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi (2021-2025)*, Erişim tarihi: 04.10.2025, <https://bilgem.tubitak.gov.tr/wp-content/uploads/sites/8/TR-UlusalYZStratejisi2021-2025-1.pdf>
- Sartori, G. (2005). *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. ECPR Press.
- Sayın, O., & Ceyhan, A. İ. (2025). Siyasal İletişimde Yapay Zekâ ve Veri Odaklı Dönüşüm. *Journal of Management Theory and Practices Research*, 6(1), 29-49. <https://izlik.org/JA72DW93PB>
- Saylan, İ., & Aknur, M. (2023). Türkiye’deki Muhalefet Partilerinin Suriyeli Mültecilere yönelik Söylemleri: Güvenikleştirme ve Geri Gönderme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24(2), 259-283. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.1255254>
- Schumacher, G., de Vries, C. E., & Vis, B. (2013). Why Do Parties Change Position? Party Organization and Environmental Incentives. *The Journal of Politics*, 75(2), 464-477.

- Siyasi Partiler Kanunu (1983), Kanun No: 2820. Erişim tarihi: 05.10.2025, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2820.pdf>
- Stokes, S. C. (1999). Political Parties and Democracy. *Annual Review of Political Science*, 2, 243-267. <https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.2.1.243>
- Şahin, K. (2014). AKP, CHP ve MHP'nin 2007 Genel Seçim Kampanyalarına Yönelik İdeolojik Bir Analiz. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 1004-1022.
- Şahnagil, S. (2023). Yapay Zekânın Yönlendirici Etkisi Işığında Dijital Siyaset. *Ege 10th International Conference on Social Sciences Bildiriler Kitabı*, İzmir. <https://www.researchgate.net/publication/377150368>
- TBMM (2024). *Meclis Haberleri- TBMM genel kurulunda, yapay zekayla ilgili araştırma komisyonu kurulması kabul edildi*, Erişim tarihi: 05.10.2025, <https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=b6c9a6c7-d544-42f1-8b16-01924ea8ae5f>
- TBMM. (2025). TBMM'de veriden karara ulusal yapay zekâ zirvesi, *Meclis Haberler*, Erişim tarihi: 05.10.2025, <https://www.tbmm.gov.tr/Haber/Detay?Id=bdef1337-325d-4d8b-b815-0196af9a4ebd>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2025). *Yapay zekâ istatistikleri 2025*. Erişim tarihi: 06.10.2025 <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yapay-Zeka-Istatistikleri-2025-57945>
- U.S. Department of State. (2025). *Artificial Intelligence (AI)*. Erişim tarihi: 21.10.2025, <https://2021-2025.state.gov/artificial-intelligence/>
- Ulaş, M., & Yılmaz, A. (2019). Cumhuriyet İttifakı Oluşum Sürecinde Ak Parti ve MHP Liderlerinin Nasıl Bir İkna Dili Kullandığı; Parti Grup Toplantıları Örneği. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 79-94. <https://izlik.org/JA63BR82HN>
- United Nations. (2025). *Global Issue-Artificial Intelligence-*. 21.10.2025, <https://www.un.org/en/global-issues/artificial-intelligence>
- Ünver, H. A. (2017). Digital Challenges to Democracy: Politics of Automation, Attention, And Engagement. *Journal of International Affairs*, 71(1), 127-146. <https://www.jstor.org/stable/26494368>
- Üren, Ç. (2022). Danimarka'da Sentetik Parti'ye liderlik eden yapay zekâ, vaatlerini açıkladı, *Independent Türkçe*, Erişim tarihi: 21.10.2025 <https://www.indytrk.com/node/565076/bi%CC%87li%CC%87m/danimarkada-sentetik-partiye-liderlik-eden-yapay-zeka-vaatlerini-a%C3%A7%20a%C4%B1klad%C4%B1>
- Üste, R. B. (2006). Türkiye'de Siyasal İktidara Gelen Partilerin AET/AT/AB İlişkileri Hakkındaki Görüşleri ve Yönetim Yapısına Etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(3), 332-349.
- Vaccari, C. (2013). *Digital Politics in Western Democracies: A Comparative Study*. Johns Hopkins University Press.

- Valladao, A. G. A. (2018). Artificial Intelligence and Political Science, *OCP Policy Center Policy Paper*. Erişim tarihi: 20.10.2025 https://www.policycenter.ma/sites/default/files/OCPPC-PP1807_0.pdf
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, B. (2019). Türkiye’de Siyasal Partilerin 24 Haziran 2018 Genel Seçimleri Seçim Bildirgelerinden Hareketle Sivil Topluma Bakışları. *Journal of Turkish Studies*, 14(1), 863-872, <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.14779>
- Yolcu, T. (2025). Bağımlılıkla Mücadelede Siyasal Partilerin Politika Önerileri: 2023 Seçimlerine Yönelik İnceleme. *TESAM Akademi Dergisi*, 12(1), 481-513. <https://doi.org/10.30626/tesamakademi.1399311>